

1590

‘Een vrouw,’ concludeert Kodjo. ‘Ze moet in Suriname geweest zijn.’

1595

‘Mis je thuis?’ vraagt Syntax.

Kodjo schudt zijn hoofd. ‘Jij?’

1602

Syntax zegt niets. Hij wil niet te veel aan thuis denken. Maar hij mist zijn erf in de stad. De geuren van de bloemen. De kleuren van de stemmen.

1607

‘Kom,’ klinkt het naast hem. ‘Ik weet iets leuks.’

1621

Via de Herengracht komen ze op een plein dat naar de grootste schilder van Nederland is genoemd: Rembrandt.

1637

‘Hier is het,’ zegt Kodjo terwijl ze de Amstelstraat in lopen.

1644

‘Wat is hier?’ vraagt Syntax ongeduldig. Hij wil weer naar huis. Nou ja, naar huis... naar de plek waar hij tijdelijk thuis is.

1652

1667

‘Kijk,’ zegt Kodjo, terwijl hij naar een groot huis wijst waarvoor een lange rij mensen staat te wachten.

1743

‘Panopticum,’ leest Syntax.

1795

‘Het kost maar vijftig cent,’ zegt Kodjo. ‘Dat hebben we er toch wel voor over?’

‘Voor wat?’

1837

‘Beelden van was,’ antwoordt Kodjo. ‘Het is een soort tentoonstelling. Net als die van ons, maar dan van wasen beelden. Dat is toch leuk? Dan kunnen we straks zeggen dat we Napoleon hebben gezien. En Rembrandt. En de koning. Je wilde toch zo graag de koning ontmoeten?’

1863

1872

1883

Na wat tegenstribbelen laat Syntax zich overhalen. Even later staan ze oog in oog met de helden van Nederland: Rembrandt van Rijn, Hugo de Groot, Michiel de Ruyter. En ja hoor, er is ook een kamer met de hele

HEDEN

koninklijke familie. Zelfs de kleine prinses Wilhelmina is van de partij. Er zijn ook beelden van een Zoeloekoning uit Afrika en van een hoofdman uit Atjeh die knielend eer betoont aan een Nederlandse generaal.

Ook in het Panopticum was een Javaanse kampong nagebouwd

‘Let op, Syntax,’ zegt Kodjo. Bewegingloos gaat hij tussen de Zoeloekoning en de Indische hoofdman in staan. De jongen doet het zo goed dat de bezoekers die langs schuifelen onmiddellijk aannemen dat hij bij de opstelling hoort.

Pas als iemand uitroept: ‘Zie je dat zwarte slaafje daar? Wat een schattig kind,’ begint Kodjo met zijn ogen te knippen en stapt uit zijn rol.

‘Kom,’ zegt Syntax. ‘Het is tijd om naar huis te gaan.’

Stil loopt Kodjo naast hem over pleinen en bruggen, langs grachten en door stegen. En op de een of andere manier begint Syntax zich ondanks alles toch een beetje thuis te voelen in dit vreemde moederland. Ondanks de nieuwsgierige blikken, het bij tijd en wijle vijandige staren, de naakte waarheid op de foto’s, de blankheid van de wassen beelden, groeit het besef dat hij niets te verbergen heeft, niets om zich voor te schamen. Hij is wie hij is: Syntax Bosselman, voormalig slaaf, Surinamer, timmerman, zestig jaar, een beetje grijs, avonturier...

1590

1595

1602

1607

1621

1637

1644

1652

1667

1743

1795

1837

1863

1872

1883

HEDEN

Avontuur, dat zou ik ook wel willen. Ik wil op reis. Er is een land waar ik nooit ben geweest. En uitgerekend dat land heeft een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van de slavernij: Zuid-Afrika. In en rond Kaapstad zijn nog allerlei plekken die herinneren aan het koloniale verleden van Nederland. Er is een oud fort. Er zijn botanische tuinen. Er is een slavernijmuseum. Natuurlijk kun je over elk onderwerp wel een boek vinden. Maar deze plekken wil ik zelf bezoeken. Ik wil met mensen praten. Ik wil weten wat de koloniale tijd voor gevolgen heeft gehad voor het Zuid-Afrika van nu.

In het vliegtuig, op weg naar Kaapstad kijk ik naar een Amerikaanse film met de titel: *Twelve Years a Slave*. Het is een waargebeurd verhaal over een vrije zwarte man die in handen valt van slavenhandelaars. Ze ontvoeren hem, nemen hem mee naar het zuiden van Amerika en verkopen hem aan een plantagehouder. 'Je kunt maar beter aan niemand vertellen dat je een vrije burger bent,' adviseert iemand hem.

‘Ofwel, ze geloven je niet. Ofwel, ze vinden dat je het hoog in je bol hebt. In allebei de gevallen zul je worden afgeranseld.’

De voorspelling komt uit. Op de plantage waar de ontvoerde man terecht komt, worden elke dag klappen uitgedeeld. Het is pure wraak. Maar voor wat? Wat heeft een plantage-eigenaar aan slaven die niet in staat zijn om te werken omdat ze regelmatig worden afgetuigd? Het verhaal doet me denken aan het boek *De hut van oom Tom*. Net als de hoofdfiguur in de film kreeg ook Tom opdracht zijn medeslaven af te ranselen. Tom weigerde. En dat kwam hem duur te staan. Dat boek van Harriet Beecher Stowe is misschien wel het belangrijkste boek van de wereld. Het heeft ervoor gezorgd dat een groeiende groep mensen de wreedheid en het onrecht van de slavernij gingen inzien. Misschien heeft het zelfs wel een bijdrage geleverd aan de afschaffing van de slavernij. Dat is de kracht van woorden en verhalen.

Ik moet denken aan een paar andere boeken die ik in mijn jeugd gelezen heb. Die boeken gingen over boeren in Zuid-Afrika. Die boeren trokken het land in op zoek naar vruchtbare streken. Daar wilden ze zich vestigen. Ik weet nog hoe die boeren zich noemden: de voortrekkers. Hun reis noemden ze de Grote Trek. Ze waren ervan overtuigd dat ze er goed aan deden om het land van de Xhosa en de Zoeloes af te pakken. In mijn ogen waren die boeren helden.

Een paar jaar later volgde ik op de televisie een serie over het leven van de Zoeloekoning Shaka. Hij leidde zijn

1590

volk in de strijd tegen de blanke landrovers. In mijn ogen waren de Zoeloes helden.

1595

Hoe is het mogelijk dat ik mij zo makkelijk liet meeslepen? Ja, ook dát is natuurlijk de kracht van verhalen: ze kunnen je een rad voor ogen draaien. Als lezer wil je meegaan in een verhaal. Nu maar hopen dat het mij in dit boek lukt om een eerlijk beeld te schetsen.

1602

1607

1621

Op de dag van mijn aankomst in Kaapstad wordt in Nederland Koningsdag gevierd. Zuid-Afrika viert die dag *Freedom Day*, de dag van de vrijheid. Op 27 april 1994 werden er in Zuid-Afrika voor het eerst vrije verkiezingen gehouden. Alle mensen van alle kleuren hadden stemrecht. Het waren de verkiezingen waarbij Nelson Mandela als grote overwinnaar uit de bus kwam. Hij werd de eerste zwarte president van het land.

1637

1644

1652

1667

Ik gebruik deze dag om een bezoek te brengen aan het Slavernijmuseum. Lang geleden werden in dit gebouw elke nacht de slaven van de VOC opgesloten. Het is geen museum om vrolijk van te worden. Terwijl buiten de zon schijnt en er uitbundig wordt feestgevierd, heerst binnen een ijzige stilte.

1743

1795

1837

Die avond ga ik uit eten met Tycho. Tycho geeft les op de Nederlandse School in Kaapstad. Maar hij is zelf ook nog student. Ik ben met hem in contact gekomen via de universiteit van Stellenbosch. Hij doet onderzoek naar de oorspronkelijke bewoners van Zuid-Afrika. Ik wil graag van hem weten: hoe keken de Nederlanders aan tegen de mensen die hier woonden?

1863

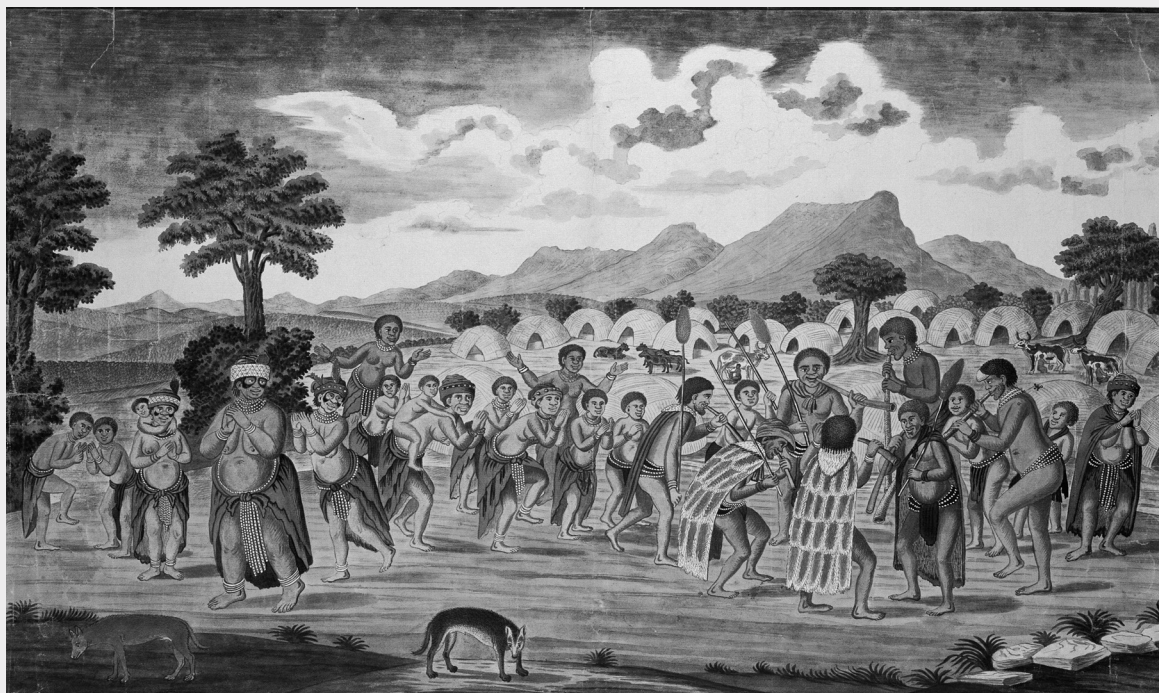
1872

1883

‘De oorspronkelijke bewoners van dit gebied waren herders en nomaden,’ vertelt Tycho. ‘De herders waren veehou-

HEDEN

De oorspronkelijke bewoners van Zuid-Afrika, de Koisan, getekend door Robert Jacob Gordon

ders. Hun volk stond bekend als Khoikhoi, maar de Nederlanders begonnen hen al snel Hottentotten te noemen. Dat had te maken met de klikklanken in hun taal. Dat klikken deed de Nederlanders denken aan stotteren. Het rondtrekkende volk van de San, ook wel de Sanquoi, leefde vooral van de jacht. Ze werden door de Nederlanders Bosjesmannen genoemd. Voor het gemak noemen we die twee oorspronkelijke volken van de Khoikhoi en de Sanquoi nu samen: Koisan.’

Ik leg Tycho uit waar ik mee bezig ben. En ik stel mijn belangrijkste vraag: ‘Snap jij waarom Nederland zich ging bemoeien met het kopen en verkopen van mensen?’